

Dit is een portret van een oude man, geschilderd door Johan Christiaan Kerkmeijer

En dit is ook een portret van een oude man, geschilderd door dezelfde kunstenaar, maar dan zo'n dertig jaar later.

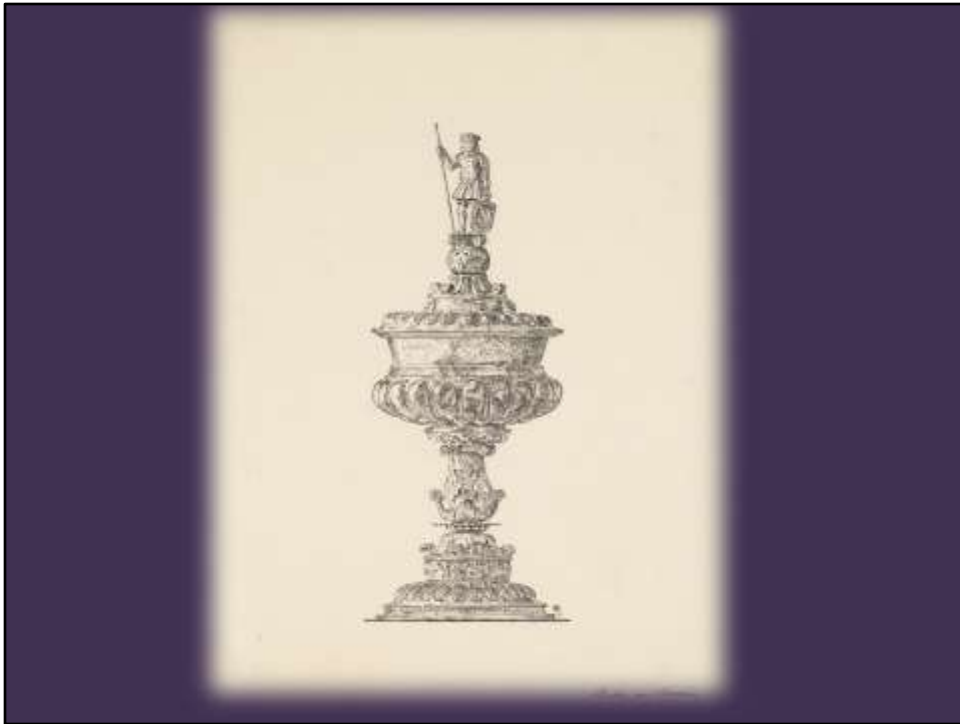

Ziet u het enorme verschil. Van ontzettend stijf naar losjes, van pietepeuterig werk met kleine kwasten tot robuuste zelfverzekerde verfstreken, niet langer met vrees, maar met lef geschilderd.

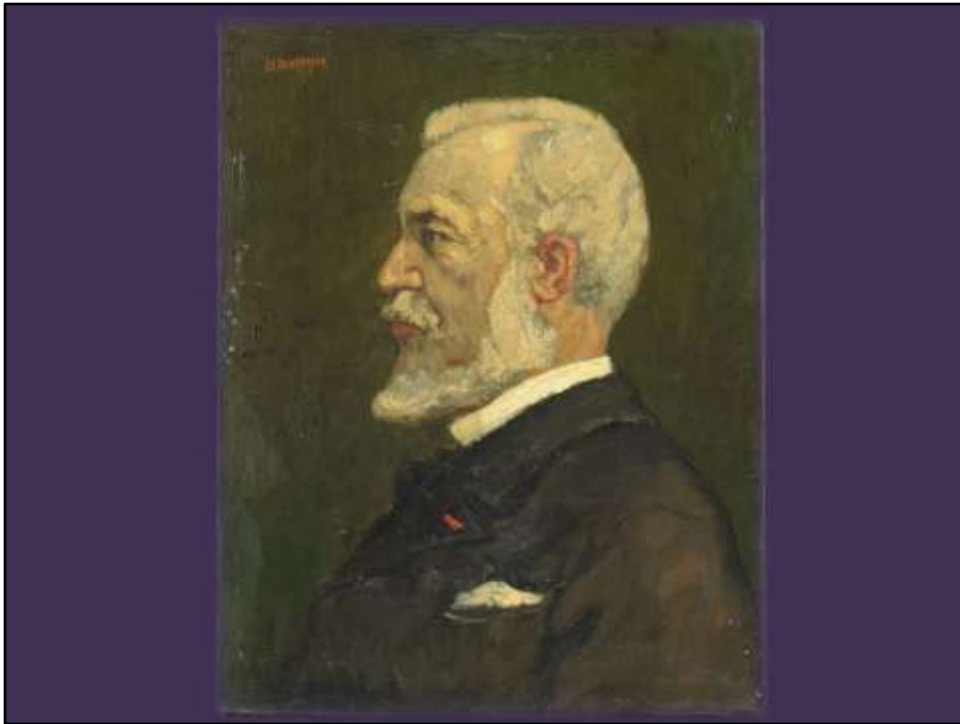
Deze twee portretten zijn illustratief voor de ontwikkeling die Johan Christiaan Kerkmeijer in zijn leven als schilder en kunstenaar doormaakt.

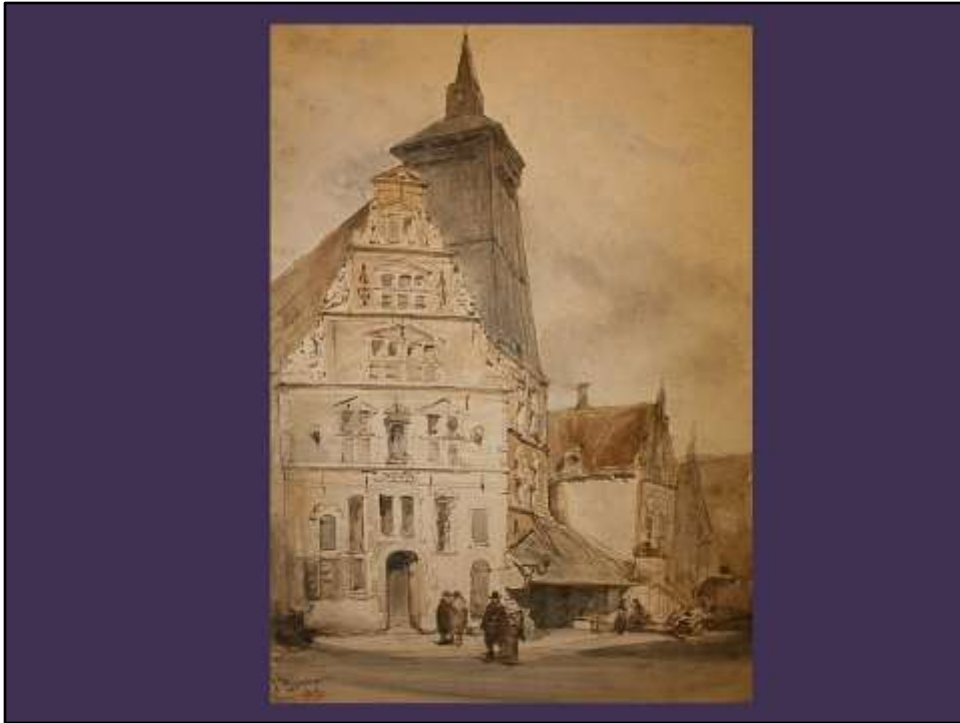
Een schildercarière die begint met een valse start. Kerkmeijer volgt namelijk de verkeerde opleiding. Na zijn HBS te hebben afgerond in Middelburg gaat hij, omdat hij goed kan tekenen, naar de Rijksnormaalschool voor Tekenonderwijzers, die gevestigd is in het Rijksmuseum. Daar haalt hij de akte Handtekenen en perspectief en Rechtlignig tekenen en perspectief. En in 1897 begint hij als leraar tekenen aan de HBS, de Burgeravondschool en de Stadstekenschool in Hoorn.

Tekenen blijkt Johannes Kerkmeijer's tweede natuur, het potlood is zijn grootste vriend maar tevens zijn vijand. Want de schilder Kermeijer is vrijwel z'n gehele artistieke carrière bezig zich los te maken van zijn zeer gedegen en op vakmanschap gerichte opleiding.

Die schilderscarrière begint ergens aan het eind van de negentiende eeuw in het artistiek niet al te rijk bedeelde Hoorn, maar krijgt een enorme impuls door een tentoonstelling die de nog jonge tekenleraar in 1900 ziet in de Amsterdamse kunstenaarssociëteit Arti et Amicitiae. Een expositie met werk van de schilder Johannes Bosboom, die een voorloper is van de Haagse School.

Kerkmeijer wordt gegrepen door Bosbooms sfeervolle schilderijen en aquarellen die opvallen door hun zeer terughoudend kleurgebruik en sterke nadruk op licht en schaduw. Bosboom heeft net als Kerkmeijer een oog voor monumentaal schoon en ze hebben een gezamenlijke liefde ;

de Noorderkerk. Bosboom, die veel in Hoorn werkte was helemaal weg van de sfeer en lichtinval in de kerk en heeft het interieur ettelijke malen afgebeeld.

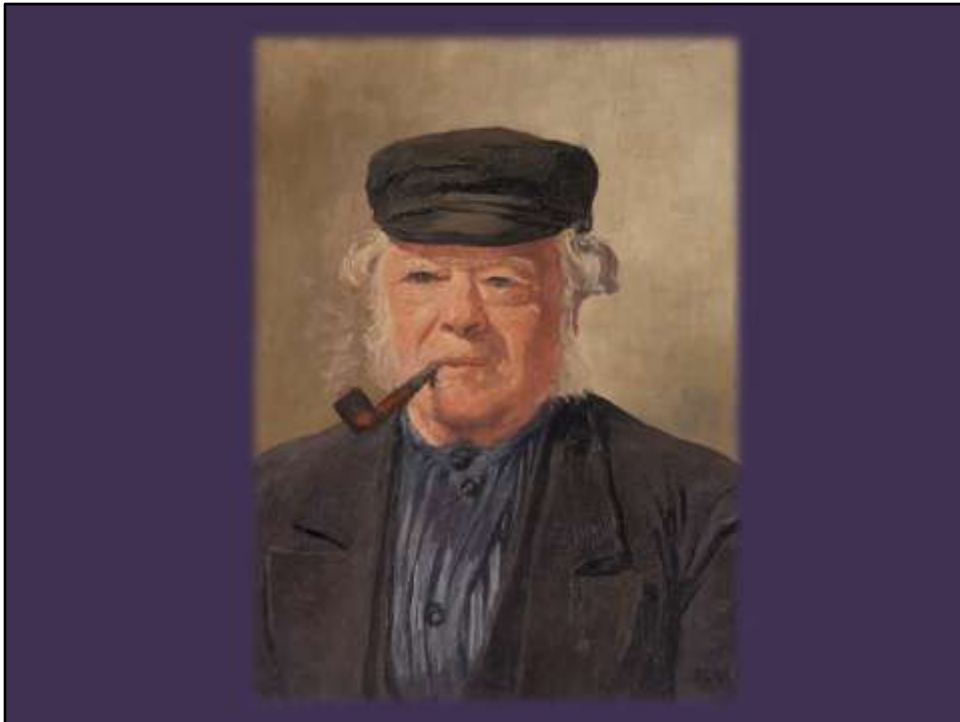

Bosboom wordt Kerkmeijer's grote voorbeeld en geïnspireerd begint hij fanatiek te schilderen.

Maar schilderen is geen tekenen merkt Johannes Kerkmeijer al snel. Als autodidact loopt hij vast. En daarom meldt hij zich in 1911 aan als leerling bij Carel Dake, docent aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunst in Amsterdam, een groot liefhebber en aanhanger van de Haagse School.

Voor 100 gulden per half jaar, 1/10 van zijn salaris als tekenleraar aan de HBS, gaat Kerkmeijer op afstand bij Dake in de leer. Tussen zijn drukke werkzaamheden als tekenleraar door stuurt Kerkmeijer zijn werk naar Amsterdam en krijgt commentaar van Dake terug.

Het is een harde leerschool want de kritiek van de docent is niet mals.

Laten we het portret er weer eens bij pakken. Dake vindt dat Kerkmeijer als schilder veel te veel de tekenleraar blijft

“Uwe uiterlijke intelligentie, die welke u tot een goed tekenmeester maakt, verlakt u nog voortdurend” schrijft Dake. Hij daagt Kerkmeijer uit in de voetsporen van schilders als Willem Maris en Georg Breitner robuust en breed te werken en niet te pietepeuterig, of in de woorden van Dake : “mikken afschieten, raken”.

Kerkmeijer heeft hier zichtbaar moeite mee en Dake weet wel waarom. Angst en onzekerheid

“Gij hebt den kop nog met vrees-om-het-niet-goed-te-doen geschilderd. Gij zijt bang geweest en zijt aan het peuteren gegaan”.

Maar langzaam weet Kerkmeijer zich uit zijn eigen keurslijf los te maken. Onder andere door naar het voorbeeld van Bosboom hetzelfde onderwerp eindeloos te schilderen en steeds naar verbetering te zoeken.

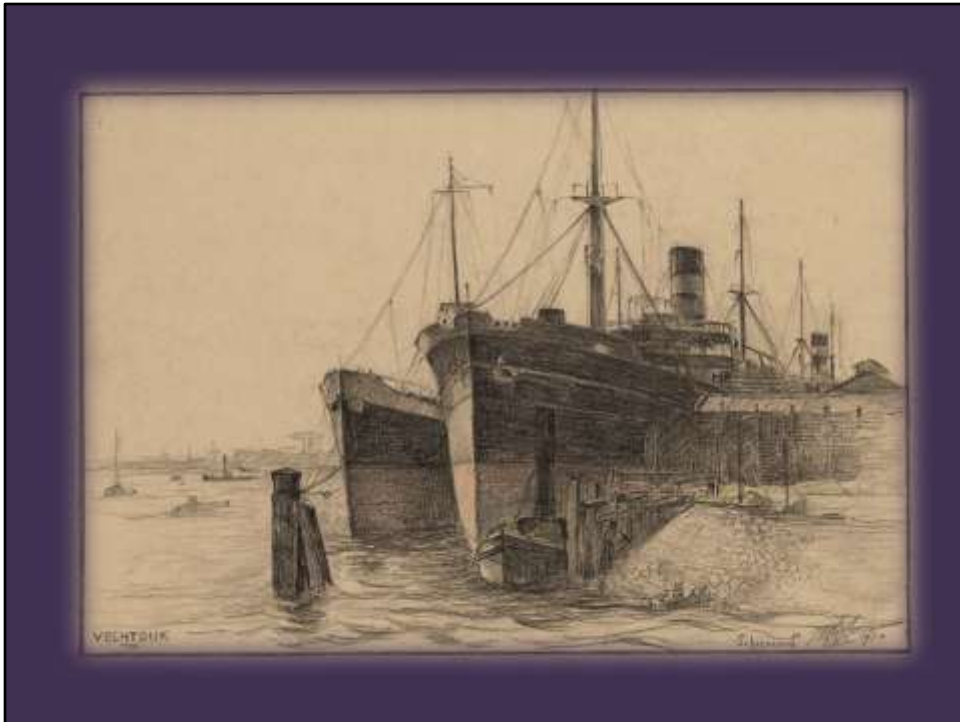
Zo maakt Kerkmeijer een hele serie schilderijen van korenschoven op vakantie in Zeeland. Eén van deze schilderijen is te zien op een expositie in Domburg dat een soort kunstenaarskolonie is geworden en waar ook kunstenaars als Jan Toorop en Piet Mondriaan werken en exposeren.

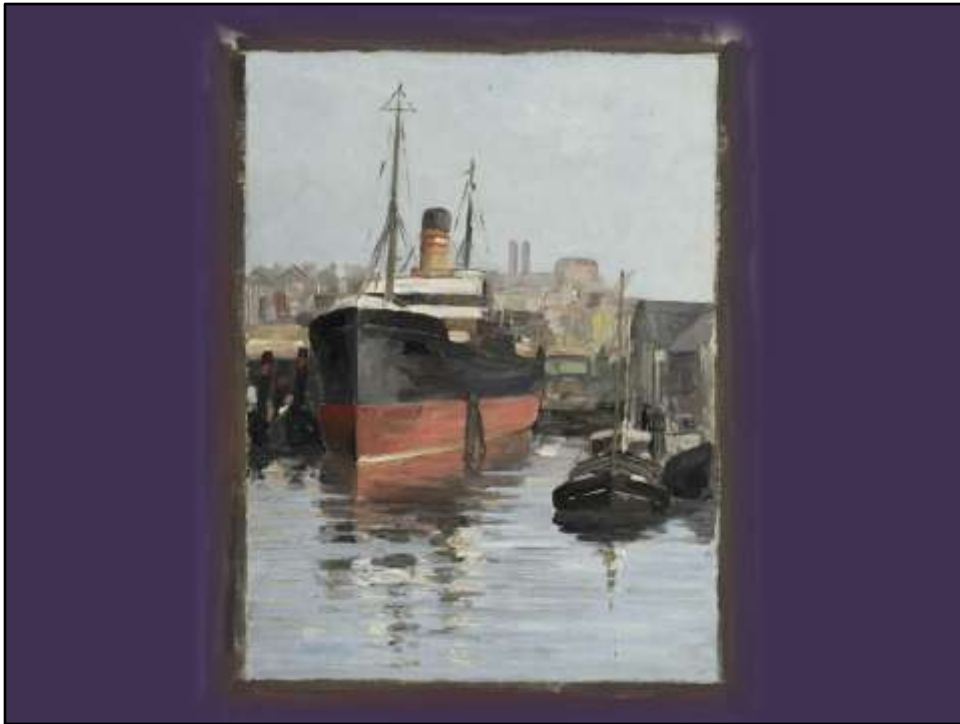
Ondanks al zijn inspanningen leveren de schilderijen hem weinig bekendheid op. Ze zijn niet slecht, maar simpelweg te weinig origineel. Dake spoort Kerkmeijer nogmaals aan over zijn eigen schaduw te stappen “Treedt op als een held en neem u voor een kranig stuk werk te leveren. Suggereer jezelf voor mijn part dat je Rembrandt bent”, schrijft hij in 1914.

Maar Kerkmeijer is geen Rembrandt en voelt zich geen Rembrandt.
Tegen 1917 is het heilige vuur uitgeblust en tevens noodgedwongen door financiële perikelen richt hij zich op andere activiteiten.

Dat houdt niet in dat hij stopt met schilderen. Nog altijd is hij met schetsboek of schildersezels op plekken in de stad te vinden, in Zeeland of in de Rotterdamse haven waar hij een prachtige serie tekeningen en schilderijen maakt.

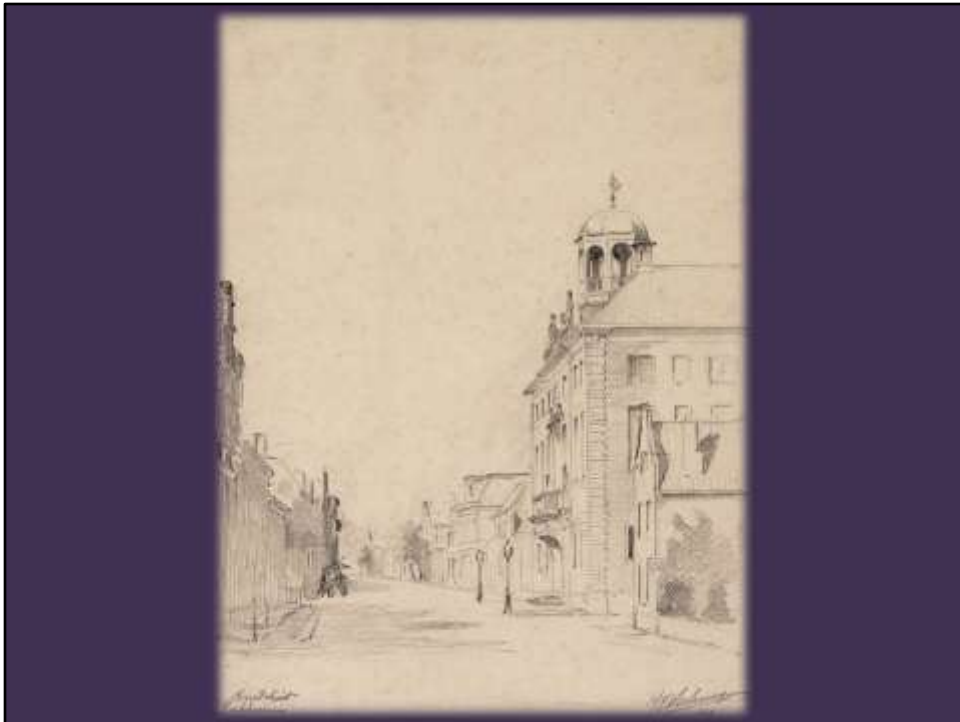

Aan deze werken is te zien dat Kerkmeijer zonder de druk van een erkend schilder te willen zijn er in slaagt zijn vrees-om-het-niet-goed-te-doen meer en meer los te laten. Kerkmeijer heeft het “mikken afschieten, raken” van zijn leraar Carel Dake onder de knie.

Zoals ook dit portret van een lezende oude man dat hij ergens tussen 1940-en 1950, dus in de herfst van zijn leven maakte laat zien.

Maar de schilder Kerkmeijer kan naar mijn mening niet op tegen de tekenaar Kerkmeijer.

Kijk eens naar deze tekening van de Breedstraat in Enkhuizen uit 1921. Prachtig in slechts enkele lijnen neergezet. Hier heeft Kerkmeijer het weglaten tot kunst verheven. Wat een diepte, wat een sfeer.

In deze tekening zien we het vakmanschap, zijn oog voor monumentale schoonheid, en zijn artistieke kwaliteiten in z'n volle omvang.

Deze en andere tekeningen zijn voor mij persoonlijk de echte hoogtepunten in het artistieke oeuvre van Johannes Christiaan Kerkmeijer.

Vanaf 14 juli eert het Westfries Museum de kunstenaar Johannes Kerkmeijer, die daar zelf ooit conservator was, met een overzichtstentoonstelling onder de titel 'Atelier Kerkmeijer'.

Tevens is er een mooie kleine expositie van het Hoornse werk van zijn grote voorbeeld en naamgenoot Johannes Bosboom.

Het tentoonstellingsdrieluik wordt tenslotte aangevuld met een prachtige tentoonstelling van romantische kunstenaars als Cornelis Springer, Adrianus Eversen en Willem Koekoek, die net als Kerkmeijer en de Franse kunsthistoricus Henry Havard getroffen werden door de bijzondere sfeer van de stadjes aan de Zuiderzee.

De zeer goede biografie van Rob de Knegt gelezen hebbende, waarmee ik zowel de auteur als de Stichting Kerkmeijer de Regt van harte feliciteer, zal het tentoonstellingsdrieluik postuum vast de goedkeuring van de altijd kritische kunstenaar zelf weg kunnen dragen.